

A bíboros börtöne és kínzásai

Mindszenty bíboros emlékiratai beszámolnak arról, milyen kínzásokkal kényszerítették, hogy vallja azt, amit a koncepció a szájába akart adni.

Emlékiratai első naptól beszámolnak a történekekről: „A letartóztatás napján, 1948. december 26-án az Andrassy út 60-ba vittek. Egy földszinti fűtetlen helyiségbe cipeltek... Lehúzták reverendámat és gúnyosan nevetve alsóruhámat is. Tarka-csíkos bohócöltönyt húznak rám.” – Majd elkezdődik a kihallgatás. Írnak egy jegyzőkönyvet, de nem az került bele, amit én mondtam. Amit mondtam, meghamisították. Természetesen megtagadtam az aláírást. – Décsi (ávós ezredes, a tárgyalás vezetője): „Jegyezze meg, nálunk a vádlottak nem azt vallják, amit ők akarnak, hanem amit mi akarunk.” – Intett a fejével, s kiadta az utasítást: „Tanítsátok meg vallani!” Az őrnagy visz a cellámba... – Röviddel ezután belép a szobába egy magas, tagbaszakadt, vad tekintetű rendőrtiszt... Nekem fut, és csizmával egész erejével belerúg földetlen gerincembe. Ő is, én is a szemközi falnak esünk... Egymás után méri rám az ütéseket. Bár kimerülten liheg, nem hagyja abba kínzásaimat, hiszen nagy gyönyörűsége lehet abban, hogy végre elérkezett az óra, amikor Magyarország hercegprímását botozhatja... Már nem tudom számlálni az ütéseket. Arra ébredek, hogy felloccsolnak... Visszavezetnek. Újra követelik, írjam alá a jegyzőkönyvet. Megtagadom. Ez nem az én vallomásom. – Décsi dühösen kiadja a rendelkezést: „Vissza vele!” – A gumibotozás újra kezdődik. Utána megint visszavisznek a kihallgató szobára. Décsi ordítva követeli a jegyzőkönyv aláírását. Amikor megtagadom, harmadszor vitet vissza 'külön kezelésre'. Az őrnagy harmadszor gumibotoz meg. Ezután Décsi utolsó kísérletet tesz, hogy aláírassa velem a jegyzőkönyvet. Válaszom újra az, hogy ha az általam előadottakat veszik be a jegyzőkönyvbe, akkor aláírom, különben nem. Megint tudomra adják, hogy ezen a helyen nem azt vallják a vádlottak, amit ők akarnak, hanem amit a rendőrség megparancsol nekik. A kihallgatók is kifáradnak. Visszavisznek a cellámba.”

Az elkövetkező napokon nappal a cellájában volt öt ávós társaságában, akik dohányoztak, kiabáltak. Ha lecsukta szemét, nem hagyták aludni. „Beszédjünkben szinte versenyre keltek a trágárságban. Időnként megszólítanak, és trágár történeteket adnak elő. Egyikük bordélyházi élményeit... – Én csendben vagyok és imádkozom.”

Második nap: Ismét Décsi ezredes elé került, aki felsorolta a koncepció vádjait. Felolvasta a jegyzőkönyvet, és – a bíboros szavaival – „követeli, írjam alá. Kijelentem, hogy nem írom alá, mert hemzseg a valótlanágoktól... Nyomatékkal felszólít, hogy írjam alá. Amikor megtagadom, int az őrnagynak. Kezdődhet a botozás.”

A következő napon az egyik őr a bíboros füle hallatára olvasta föl a Szabad Nép egyik számát, amelyben Kádár János belügyminiszter utasítására kinyomatták, hogy a bíboros a bizonyítékok súlya alatt megtört, beismerte az összeesküvést, kémkedést, valutával való üzérkedést. Éjszaka folytatódott a „kihallgatások” és botozások szörnyű váltakozása. Egyik nap megmutatták neki lefogott titkáranak „vallomását”, s rajta annak aláírását. Követelték, hogy ő is „vallja be”, amit mondanak neki. Közben rendszeresen jártak hozzá orvosok, figyelték, meddig bírja a kínzást, és „orvosságok” bevételét követelték tőle. Ő, ha tehette, titokban kiköpte azokat, mert tudta, hogy az ÁVO használt akaratbénító szereket is. – Közben azzal fenyegették, hogy anyját is idehozzák, ha nem vall. Majd küldtek egy ügyvédet, akiről azonnal látta, hogy az ÁVO embere.

A bíboros mindeközben imádkozott. Elmélkedett a szenvedő Jézusról, a szenvedő magyar egyházzal, a halálos szenvedésekben írt zsoltárokról, a vértanúkról. Még letartóztatása előtt elfogadta és felajánlotta a rá váró szenvedéseket az egyházért.

Máshol: mintegy két hét után „táncoló színes köröket kezdtem látni a falon, a levegőben. Mindjobban rám telepedett a teljes magamra hagyatottság tudata... Décsi ezredes éjjelenként két-három ízben átad kínzómnak, aki képes gyönyörűséggel záporozza rám az ütéseket. Fizikai megtörésemre szolgál egy másik kegyetlen módszer is: nem engednek aludni. Bénuló állapotomban kezdem elhinni, hogy talán mégis bűnös vagyok... Összerombolják öntudatomat... Az akaratbénító és kábító szerektől való félelmemben alig eszem... Szabad levegőre, sétára az itt töltött 39 nap alatt egyszer sem engedtek. Egy erős, eddig soha nem tapasztalt félelemérzés keríti hatalmába egész lényemet... Ma (írja utólagosan megírt emlékezésében) nem kétkedem abban, hogy ezt a mindent háttérbe szorító félelemérzést orvosi beavatkozással hozták létre.”

Csak hosszú idő után kezdődött meg akaratának fizikai megtörése. Erről az időszakról írta: „A második időszokról, amely január 10–24-ig terjedt, már csak emlékezetfoszlányok állnak előttem. Ellenállásom teljesen legyengült, öntudatom és nemrég még pislákoló önérzetem is kihuny... Az éjszakai kihallgatások alatt már mind gyakrabban történik, hogy nemet sem mondok a vaskos hazugságokra... A jegyzőkönyveket már nem tudom aláírás előtt elolvasni. Azzal sem törődöm, hogy az elem adott szöveg az én vallomásomat tartalmazza-e.”

Ilyen állapotban került sor a nyílt „bíróági” tárgyalásra a Markó utcai fogházban 1949. február 3-án. Meg kellett mosdania, megborotválták, új ruhába öltöztették. Előzőleg orvosok készítették fel, hogy kibírja a tárgyalást. Itt elmondott egy belé szuggerált, betanított beismerő beszédet. Február 8-án életfogytiglani börtönre ítélték.

Kínzások és megfélemlítés

A nemzetközi normáknak megfelelő börtönviszonyok között nem halt volna meg rövid időn belül a rabok egy jelentős része.

A kor kommunizmusának börtönviszonyai és az itteni embertelenség túltettek Auschwitzon. „Az SS-ek úriemberek voltak az itteni ÁVH-s őrséghez képest” – vágta a recski ávósok szemébe egy Dachauból kiszabadult, munkásmozgalmi múlttal rendelkező zsidó rab. A Gulágon szadistább kínzásokat alkalmaztak, mint az SS németek. A börtönviszonyok Recskén, az internálótáborokban, az Andrassy út 60-ban, az erdélyi román vagy egyéb kommunista börtönökben hasonlóak voltak.

Részlet a *Börtönvilág Magyarországon* c. könyvből:

„Amikor az Államvédelmi Hatóság átvette a börtönöket, nem volt megtiltva a testi fegyelmezés, hanem ez jó pontnak számított. Az őrség szálláshelyein táblák figyelmeztették az őreket kötelességükre: 'A nép ellenségeivel szemben tanúsított kíméletlen magatartás erősíti az osztálytudatot!' A politikai fogollyal szemben a verés, pofozás s egyéb kínzás is kötelességszámba ment. Leghírhedtebb a vasalás vagy kurtavas volt. Szitkok kíséretében a rabot a földre ültették, lábát keresztbe tették, és bokáiban összekulcsolták. Utána két ór a szerencsétlen hátára térdelt, hogy a kezét az ellenkező lábfejéhez kényszerítse, a harmadik pedig, hogy a kézfejet és a bokát összefogó láncot alaposan meghúzhassa. A rab feje a térde közé szorult, hátán az ín pattanásig feszült, és csak kapkodva tudott lélegezni. Négyórás büntetés után nem volt senki, aki képes lett volna lábra állni. Ha a kínzás ideje lejárt,

az elítéltek a hasukon csúszva a könyökükkel vonszolták magukat előre. Tragikusabb következményekkel járt a vasalás azok számára, akiket hat órával büntettek. Ezek legnagyobb része haláláig nyomorék maradt. S ezt a büntetést a legkisebb ún. fegyelmezetlenségért is kiszabhatták, pl. ha valaki nem köszönt az őrnök, a munkaidő alatt beszélt rabtársával. Aki egy órrel feleselni merészelt vagy nem teljesítette a munkanormát, az négy órányi vasalást kapott. Hat órával büntették, aki szökést kísérelt meg vagy nem teljesítette a parancsot. 1953 őszétől megszüntették a vasalást.

A zárkaverés főleg vasárnap, a pihenőnapon szinte unaloműző szórakozásnak számított. Időnként kinyitottak egy zárkát, főleg ha olyan valaki tartózkodott benne, aki régi időkben tábornok, arisztokrata vagy pap volt. Ezeknek különböző trágár megjegyzések közepette az örök lekeverték egy-két pofont, vagy szembeállítottak két elítéltet egymással, és megparancsolták, hogy verjék egymást. Ha ezt megtagadták, akkor nekik estek, és ők verték félholtra a rabokat. Gyakoriak voltak a folyosón történő tömegverések. A börtönőrök és tisztjeik a folyosó teljes hosszában úgy álltak fel, hogy a közöttük elrohanó rabokat mindkét oldalról ütni tudják – gumibottal, szíjjal, széklábbal. Aki megbotlott, azt addig rugdosták, amíg össze nem esett. Nem volt ritka, hogy ilyen szadista verés közben valamelyik öreg vagy gyenge rab meghalt.”

A volt uralkodó osztályok tagjaira a kommunizmus kezdeti korszakaiban a kommunisták hasonlóan néztek, mint a nácik a zsidókra. Azokat megölni erény volt. Ilyen szemlélet alapján irtották ki a Szovjetunióban a vezető rétegeket, a csecsemőtől az aggastyánig. Magyarországon is történtek hasonló szellemből fakadó cselekmények a kommunizmus első éveiben. Pl. egy beszámoló leírja, hogy egy hortysta tiszt várandós feleségének a hasára ugráltak, s így „taposták ki belőle fasiszta magzatát”. A férfiak és a papok válogatott kínzása, jellemzően a férfi nemi szervek árammal való üttetése vagy átszúrása hasonlóképp ismerős volt.

Mindezek ellenére a legembertelenebb körülmények között is sok rabnak, sőt néhányaknak a rabtartók közül is *sikerült embernek maradnia*. Fájdalmas és az ország állapotát a későbbiekre meghatározó tény azonban az is, hogy egyes esetekben a rabokból váltak a legdurvább kínzók, később esetleg ávosok, vagy III/III-as besúgók; – ha vállalták, hogy már a táborokban pl. munkafelügyelővé léptessék őket elő.

Endrédy Vendel megkínzása

A rabok helyzetét ismerhetjük meg Endrédy Vendel zirci ciszter apát beszámolójából. Endrédy apátot Grósz érsek koncepció „amalgám-perében” fogták le, 1950 októberében. Ő jelképezte, a koncepció szerint, az államrend ellen összeesküvő szerzetességet. Megkínzása szokásos „menetrendet” tükrözte. Így mondta el börtönélményeit:

„Első vallatáskor meztelenre vetkőztettek, s 'tornáztattak' föl-le egy fiatal ávos tiszt lábai előtt, amelyeket minden lehajlásakor meg kellett csókolnom, mindaddig, amíg össze nem estem.” (Az apát 56 éves volt.) – Minden vallatás alkalmával hamis vádak bevallására akarták kényszeríteni, hogy rábizonyíthassák a koncepcióban megfogalmazott vádat: hazaárulás, kémkedés, szervezkedés, valuta be nem szolgáltatása. A vallatók minden találkozáskor válogatott ocsmány szavakat használtak, s azt állították, hogy ismerik a püspökök és a vádlott erkölestelen szexuális életére vonatkozó adatokat, s követelték, hogy az apát vallja be azokat.

– A második vallatáskor, a vallomás ismételt megtagadásakor „a detektívek arcomba és szemembe köptek.... Majd újból meztelenre vetkőztettek, és az összeesésig tornáztattak. Hátról hatalmas ütésekkel vertek, legtöbbit a nyakam alatt, a tarkó alatt, a két vállam között, és rugdostak. Két-három hétig a fejemet nem tudtam megmozdítani a fájdalomtól... A következő napokban többféle módon kínoztak: Arccal szorosan a falhoz állítottak, kifeszített lábujjakon. Sarkam alatt hegyével kifelé nagy szögek és éles tűk, hogy meg ne mozduljak. Közben izzóra hevített rezsólappal égették alsótestemet. Mikor a gyötrődéstől összeestem, néhány rugással talpra állítottak. Egy másik mód volt a villanyárammal való kínoztatás. Pár ezer voltos, két-hárommilliméteres szikrázókkal villanyoztak egész testemen: ajkak, szem, orrnál, fülnél, sőt ördögi módon, a szeméremtesten és ülepen is.

– Pokoli módszerük egy másik megnyilvánulása volt a villanyárammal telített Feszület és Evangélium feliratú könyvük csókoltatása. Fillér nagyságú égetett sebek maradtak utána.

Egyik alkalom után a térdemen gennyes sebek támadtak. Az ávos orvos megkérdezte: mi történt magával? Halkan feleltem: tegnap a vallatásnál... A spanyolfal mögül nyomban előlépett egy ávos és erős hangon szólt: a lépcsőn elesett.

Egyik éjszaka két injekciót kaptam. Alig tíz percre rá éreztem, hogy valami furcsa történik velem. Ebben a megnevezhetetlen állapotban vittek nyomban kihallgatásra, amely egész éjszaka tartott. Ez volt életem legkínosabb órája. Minden erőmet megfeszítettem, hogy az önkontroll kitartson. De utána, és később sem mind máig, nem tudok visszaemlékezni arra a szörnyű éjszakára. Nem tudom, miket kérdeztek és mit vallottam.

Az ítélet után kerültem börtönbe, amely aztán 6 évig tartott. Sokat szenvedtem azoktól az öröktől, akik nem engedtek ki a WC-re; néha a legnagyobb kínládások közt túrni kellett (aki tudott) három-négy óra hosszat. A börtönben kaptam mindenfajta tisztátalanságtól háromszor is orbáncot az arcomon, és egyszer bőrbajt. Ekkor a ragályos betegek WC-jére kellett járnom, amely leírhatatlanul mocskos volt. Kértem, hogy kitakaríthassam. Nem engedték... Az Andrásy úti pincebörtönben nem volt nagyon hideg, csak mondhatatlan piszok és bűz...

Vácott, ahol majdnem két esztendő töltöttem, egyáltalán nem volt fűtés. Ott fagytak el kezujjaim, jobb lábamon három, bal lábamon két ujj, és a bal fülem. A Gyűjtőben nem fáztam. Vitaminhiánnyal persze küszködtem. Fogaim meglazultak s részben kitortek. Egyensúlyhiány állt be, ingó járás, szívgyöngeség, álmatlanság. A Konti utcai börtönben az alvási időn kívül még az ágyon sem volt szabad ülni, csak egy támla nélküli székfélén, támaszkodás nélkül. Ugyancsak megsínylettem a daróc felsőruhát, amely lópokrócszerű szűrős, nehéz anyagból készült. Közel öt esztendeig viseltem. Testemet állandóan főlvérezte. Vácott rengeteg poloska tanyázott. Az első három napon hétszázötvenet pusztítottam el. Más börtöneimben nem volt fűreg.”